

Antoni Figuera o la percepció poètica

Gabriel Genovart

El propassat vint-i-quatre d'abril, en bon dilluns del Dia del Llibre (que enguany va caure en diumenge), vaig tenir l'honor de presentar en el saló d'actes del Centre de Cultura de Sa Nostra *Ombres xineses (Memòries d'un cinèfag impenitent)* del professor Antoni Figuera. I he de dir que, en aquest cas, això de "tenir l'honor" és més que una frase feta o una expressió a l'ús, perquè sé molt bé que en Toni Figuera compta, entre els seus innumerables amics, amb persones d'una categoria intel·lectual molt més acreditada que la meua. Que em confiàs la presentació del seu llibre és, per tant, una decisió seva de la qual m'he sentit molt orgullós.

He de dir també que, per a mi, Antoni Figuera és un company i col·lega —col·lega en la professió docent i company de curolles cinèfiles (i cinèfagues)— molt admirat i apreciat, i he d'afegir tot seguit que, en la meua relació amb ell, primer va ser l'admiració que l'afecte, tota vegada que molt abans que ens arribàssim a conèixer personalment feia temps que m'havien seduït els articles que habitualment publicava a *Temps Moderns*, amb els quals sempre em sentia identificat. I record, especialment, un número magnífic de la revista, el de febrer de 1997, un monogràfic sobre *les nostres pors*, en el qual, entre una sèrie d'articles esplèndids, n'hi va haver un que em va captivar particularment. El seu títol era *Mitologia del terror (Per una poètica del gènere)* i portava la seva firma. Al capdavant, un altre més de tots els seus excel·lents articles apareguts a les pàgines de la publicació que dirigeix Jaume Vidal.

Ara, el poeta i professor de literatura Antoni Figuera ha fet una selecció d'aquests articles, una *antologia* de les seves col·laboracions escrites al llarg

d'una bona partida d'anys i reunides en el llibre que ens ocupa i que és el número 3 d'aqueixa prometedora col·lecció de "*Llibres Temps Moderns*". No sempre ocorre que les "antologies d'articles" ho siguin d'articles vertaderament antològics; en el cas d'*Ombres xineses*, sí ho és.

Ombres xineses és un llibre sobre les coses que la percepció poètica d'Antoni Figuera ha vist a les sales de cine. Són també les coses vistes i compartides per tota una generació d'espectadors. *Las cosas que hemos visto*, com diu el títol d'un llibre de Juan Tébar al·ludint a un cèlebre diàleg de *Campanadas a medianoche*.

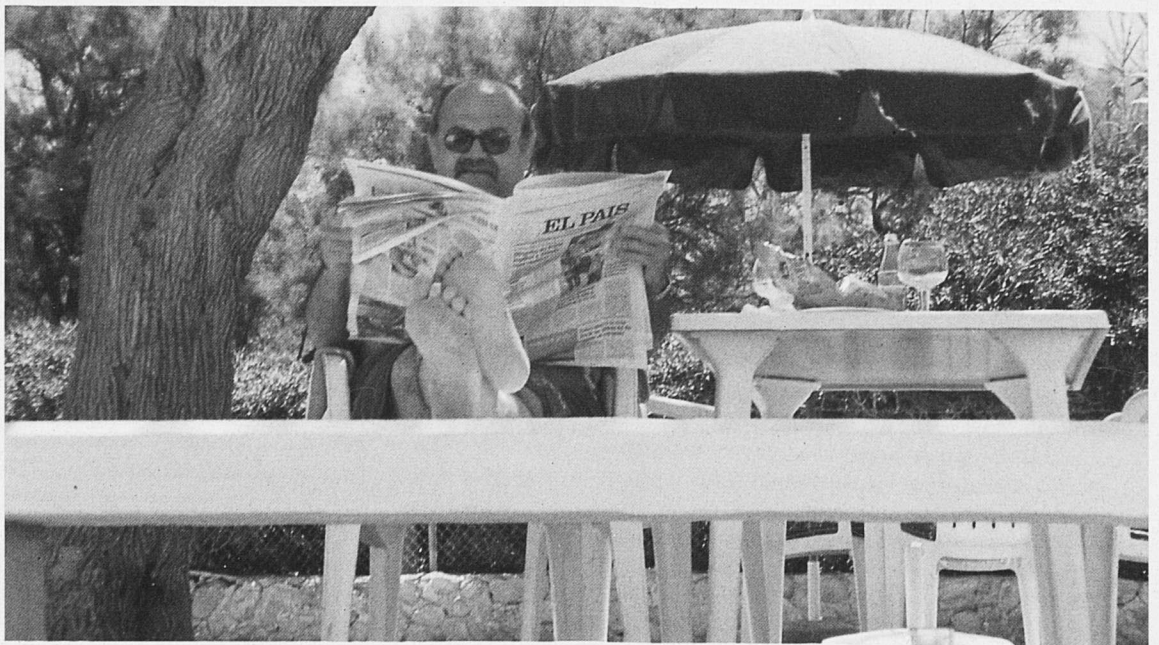
Si Ortega digué allò que el home és ell i la seva circumstància, els qui formam part, com Antoni Figuera, de la generació històrica de la postguerra (aproximadament, any envant; any enrere, els nascuts entre 1935 i 1950) hem estat, molt especialment, "nosaltres i les nostres pel·lícules". Som fills d'una època fosca, però il·luminada per l'esplendor incomparable del cinema, quan el cinema era, gairebé, "l'únic que hi havia". Som fills d'aquell temps, però ho som també —i això es veu perfectament a *Ombres xineses*— d'aquell cinema, el cine que poguérem veure a la infantesa, a l'adolescència i a la joventut i que ha estat, globalment considerat, probablement el millor de tota la història del setè art.

Ho diré parafrasejant al cèlebre diàleg entre *maese Shallow* i Sir John Falstaff a *Campanadas a medianoche*:

"—Ai, Jesús, Jesús, les coses que hem vist...! Eh, Sir Anthony? Ho dic bé?

—Efectivament, quan sentírem les campanades de la mitjanit."

Antoni Figuera.

Perquè *Campanadas a medianoche* és una de les pel·lícules preferides de Sir Anthony... Figuera.

Com ha escrit Antoni Serra:

"En Figuera és un personatge insòlit en el nostre món i en tots els móns possibles, perquè, en ell, literatura, cine i vida són inseparables; o sigui, formen una trinitat que mai més es tornarà repetir, amb la mateixa intensitat, dins cap còrpora humana. El que ell veu en cine, el que somnia en literatura, configuren la vida personal estèticament i sentimentalment".

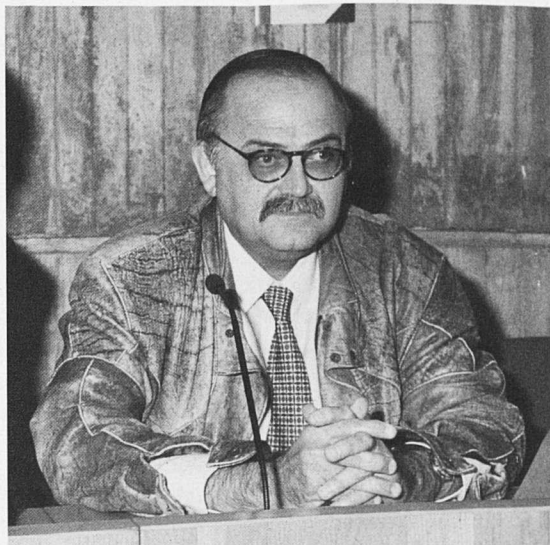
Potser, la fórmula orteguiana de l'home i la circumstància sigui correcta, però la circumstància sempre té quelcom de constrictiu, a no ser que les fantasies i els somnis en formin també part. La circumstància t'oprimeix; la fantasia i els somnis, en canvi, t'alliberen. Ho recordava el mateix Antoni Figuera a un dels seus articles a *Temps Moderns*, citant Ernest Fisher (*La necessitat de l'art*): "Sense aquests somnis que ens rescaten de les insuficiències de la vida, la nostra calamitosa existència resultaria senzillament invivable".

Som també, en conseqüència, els somnis que hem somniat. Que hem somniat tantes vegades a les sales dels cines. Per això *Ombres xineses* és gairebé, com ha dit Manel Claudi Santos, ni més ni menys que una autobiografia del seu autor:

"*Ombres xineses* no és únicament —escriu M. C. Santos— un llibre de cinema, sinó una de les autobiografies més elegants que es puguin haver escrites mai. Borges ja ens va dir que també som els llibres que hem llegit. I, en aquest cas, hi podem afegir que Antoni Figuera és també les pel·lícules que ha vist, s'ha bastit del millor de les vides imaginades amb fragments de pel·lícules, com un doctor Frankenstein de les sales de cine. Viure totes les vides perfectes de pel·lícula sempre serà millor que no conformar-se amb la realitat".

Donat aquest caràcter de llibre autobiogràfic, no és gens estrany que a les seves pàgines hi guaiti a cada instant aquell nin de postguerra que era feliç en els cines del seu barri ciutadà —els *Cinemes-Paradiso*...— com altres ho fórem en els nostres cines de poble, en un temps de fred i de penombres en què el fulgor i l'escalfor del cinema et convidaven malgrat tot —per dir-ho amb el títol de dos dels articles més bells d'*Ombres xineses*— a trescar "tots els camins que duïen a Samarkanda" i totes les rutes de la imaginació ens cridaven a cercar "les joies d'Ofir".

Per poder escriure un llibre com *Ombres xineses* (que jo col·loc com a mínim, sense un punt de desmereixement, al mateix nivell de *Cine y literatura* de Pere Gimferrer) cal saber molt d'ambdues coses: de creació literària i de setè art. I una altra cosa també fa falta: aqueixa capacitat de comunicació i entusiasme per allò que estimen i ensenyen pròpia únicament dels pedagogs innats com Antoni Figuera. No m'estranya gens que, com recorda Jaume 'Godart' Vidal, Antoni Figuera es trobi sovint amb antics deixebles que li diuen: "Vostè em va fer descobrir la literatura, vostè em va fer estimar la poesia, o vostè em va revelar el cinema, entre altres etcèteres".

Antoni Figuera.

En termes semblants ho recordava també, no fa gaire, Josep Maria Aguiló en una d'aqueixes delicioses columnetes seves que porten per títol *Los Duendes de la Ciudad* i que anava dedicada al professor Figuera. "*Conoci a Antoni Figuera —escrivia Aguiló— sin conocerle personalmente, hace ya muchos años, por antiguos alumnos suyos, que siempre me decían que era uno de los mejores maestros que habían tenido nunca. (...) En aquella época, empecé a leer sus excelentes artículos sobre cine en la revista Temps Moderns, que ahora, afortunadamente, ha recopilado en su libro 'Ombres xineses', y con el tiempo descubrí que, para mi dicha, entre sus directores favoritos se encontraban François Truffaut, Nicholas Ray o Vincente Minnelli, autores que, como él, amaban el cine por encima de todo, porque, por encima de todo, amaban también la vida*".

Em deman quantes lliçons magistrals del professor Figuera no hauran sortit d'aqueix amor per la vida, pel cinema, per la literatura en general i per la poesia en particular (i d'aqueixa percepció poètica del setè art que tantes vegades ha sabut plasmar en versos bellíssims). Hi ha moltes classes magistrals de professors de batxiller com Toni Figuera que quasi es perden del tot dins la ignorància més absoluta, o que romanen només a la memòria de qualche alumne com un sediment indeleble que roman per a sempre dins la seva ànima. Són aquests alumnes que, anys després, es troben amb el professor i li diuen: "Sempre em recordaré d'aquell dia que vostè ens va explicar tal cosa o tal altra". I el vell professor sent una satisfacció íntima i pensa que la seva feina, tan humil i tan anònima, potser no ha estat tan inútil com ha pensat tantes vegades.

Per això ens hem de congratular que els sabers d'un home com Antoni Figuera quedin recollits a llibres com *Ombres xineses*; simplement perquè no es perdin del tot, "com les llàgrimes enmig de la pluja". Perquè, ho sabeu?, el vell professor ha vist també coses que vosaltres no creurieu: ha vist atacar naus en flames més enllà de l'Orió i els raigs C refulgir dintre la fosca ran de la porta de Tanhäuser. ■